

Anna Karpińska, Walentyna Wróblewska

Uniwersytet w Białymstoku

Proces studiowania znaczącym komponentem jakości kształcenia w szkole wyższej

Wprowadzenie

Dążenia w kierunku edukacji akademickiej zorientowanej na studenta (Karpińska, Wróblewska, 2016) prowadzą do zwiększenia uwagi na proces studiowania, który staje się głównym przedmiotem badań dydaktyków, czyniących starania, aby podnieść jakość kształcenia w szkole wyższej.

Proces studiowania jest złożony. W jego ramach studenci podejmują wiele działań wymagających dużego zaangażowania, samodzielności i sprawności intelektualnych na wysokim poziomie. Z definicji terminu „studiowanie” wynika (Wróblewska, 2017), iż wymaga ono od studenta wysiłku, jakim jest zaangażowanie w badanie, poznawanie przedmiotu, czyli pewnego wycinka rzeczywistości ściśle związanego ze zdobywanymi podczas studiowania kwalifikacjami, kompetencjami, które są wymagane w przyszłym zawodzie i za które student powinien być w pełni odpowiedzialny. Osoba studiująca przejawia autonomię podczas wykonywanych czynności, samodzielność (Świrko-Pilipczuk, 2011) i samoświadomość w dochodzeniu do nowej wiedzy. Koncentruje się na podejmowanych działaniach, jest dokładna, systematyczna i uważna w tym, czego się podejmuje. Ponadto wykazuje własną inicjatywę, kreatywność i twórczość oraz wytrwale dąży do wyznaczonego celu.

Edukacja akademicka jest dobrem (wartością), o którego jakości i znaczeniu dowiadujemy się niejednokrotnie pod koniec życia. Wiele zależy od tego, jak zachowa się absolwent po ukończeniu studiów. W dużej mierze na jakość edukacji akademickiej wpływ mają jej uczestnicy. O ile nauczyciel akademicki jest zobowiązany do ustawicznego poznawania nowych teorii i wdrażania ich do praktyki, o tyle studiujący nie zawsze jest świadomy zachodzących zmian i kierunków dążeń w szkole wyższej. Rola studentów w podwyższaniu jakości szczególnie wzrasta w sytuacji kreowania edukacji akademickiej zorientowanej na studenta.

Warto zwrócić uwagę, że zmienia się rozumienie i badanie jakości kształcenia akademickiego. Przez wiele lat oceniano to „na wejściu”, określając jakość studentów i kadry akademickiej, poziom wyposażenia dydaktyczno-badawczego. Współcześnie jakość

kształcenia akademickiego próbuje się oceniać „na wyjściu”, analizując szybkość/sprawność/terminowość uzyskania dyplomów, ich przydatność, a przede wszystkim oceniając poziom osiągniętych efektów kształcenia przez studentów.

Tezę sformułowaną w tytule opracowania autorki próbują uzasadnić, odwołując się do podstaw teoretycznych, w szczególności koncepcji szkoły jako organizacji uczącej się, analizy studiowania według paradygmatów humanistycznego i konstruktywistycznego, a także do wyników przeprowadzonych badań nad procesem studiowania.

Podstawy teoretyczne

Koncepcja szkoły wyższej jako społeczności uczącej się (Kurantowicz, 2010) zyskuje coraz większą popularność. W tworzeniu tej społeczności biorą udział różne podmioty: studenci, nauczyciele akademicy, politycy, pracodawcy itp. Właściwością takiego modelu jest poczucie sprawstwa, działania podejmowane przez uczestników z własnej woli, z własnego przekonania i branie w pełni za nie odpowiedzialności. Charakterystyczną cechą takiej koncepcji szkoły jest refleksyjność nad działaniami podejmowanymi przez członków społeczności. Istotnym przymiotem jest dialogowa postać strategii kształcenia, czynności są podejmowane demokratycznie, wszyscy uczestnicy mają do tego prawo i biorą w tym udział. W społeczności uczącej się jej członkowie analizują swoje działania i poddają je refleksji, ocenie, a w konsekwencji wyciągają konstruktywne wnioski do dalszych poczynań (Gołębniak, 2010).

Koncentrując się na jednym z uczestników takiej społeczności, studencie, należy zauważyć, że obecnie bycie studentem oznacza pełnienie wielu ról, a uczelnia ma wspomagać realizację jego celów życiowych. Wyraźnie dzisiaj odchodzi się od tradycyjnego modelu nauczania na rzecz autonomicznego uczenia się studentów. Zdobywają oni wiedzę i kompetencje nie tylko w uniwersytecie, lecz także poza nim. Nauczyciel akademicki przestaje pełnić rolę eksperta na rzecz roli facylitatora kształtującego środowisko uczenia się studentów. Upada tradycyjny model nauczania zamkniętego na rzecz stylu nauczania ramowego i negocjacyjnego (Barnes, 1988). Preferowany jest model ustawicznego uczenia się wszędzie, w różnych miejscach i w różny sposób, zapewniający realizację potrzeb i preferencji w uczeniu się studentów. Uczelnia uznaje kompetencje i wiedzę zdobyte poza instytucjami szkolnymi. Stwarza warunki, aby uprzednie doświadczenia i wiedza zastana mogły być uznane i wykorzystane w dalszym kształceniu studenta, bądź też organizuje wsparcie merytoryczne dla studentów, którzy mają braki w formalnej wiedzy czy kompetencjach. Model uczelni jako społeczności uczącej się uznaje indywidualne cele i potrzeby uczących się, a zatem koniecznym elementem kształcenia wyższego jest możliwość wyboru przez studentów kursów, przedmiotów, przestrzeni uczenia się.

Przyjmując założenia koncepcji szkoły jako społeczności uczącej się, a w takim kierunku podążają przemiany, konieczne jest włączenie do jej tworzenia wszystkich uczestników, a przede wszystkim studentów.

Sformułowanie tezy w tytule opracowania wynika z ujęcia procesu studiowania w świetle dwóch paradygmatów edukacji akademickiej: humanistycznego i konstruktywistycznego. W edukacji akademickiej współcześnie nie ma jednego podejścia do kształcenia studentów, mamy do czynienia raczej z wieloparadygmatycznością. W literaturze są opisane przynajmniej cztery paradygmaty edukacji akademickiej, wyróżnione według sposobu widzenia głównego uczestnika procesu edukacyjnego, czyli studenta (Sajdak, 2013).

Kształcenie według paradygmatu humanistycznego ma służyć pogłębieniu wiedzy o samym podmiocie uczącym się i jego wszechstronnemu rozwojowi. Pedagogika humanistyczna nawiązuje do uczyłowienia i kształtowania człowieka jako niepowtarzalnej indywidualności. Podmiot ma przed swoim obliczem nie tylko „świat doświadczany”, który jest światem obserwowalnym, lecz także „świat przeżywany”, który dotyczy emocji, odczuć i przeżyć jednostki. Zdobywana wiedza jest zatem zestawiana wraz z osobistymi doświadczeniami i subiektywnymi wizjami świata, dlatego nie może być dokończonym, pewnym zobiektywowanym bytem. Student jest więc istotą niezwykle aktywną, dążącą do samorealizacji i spełnienia pod każdym możliwym względem. Siłę napędową stanowi samoaktualizacja, czyli „(...) tendencja organizmu do wzrastania od jednostki prostej do bardziej złożonej, przechodzenia od zależności ku autonomii, od stałości i sztywności ku zmienności i wolności ekspresji” (Pervin, John, 2002, s. 182). Student postrzegany jest jako spójna całość. Jego zadaniem i celem nadrzędnym jest maksymalne wykorzystywanie swoich zdolności, umiejętności i talentów oraz dążenie ku jeszcze większemu rozwijaniu swych zalet. Zadaniem nauczyciela jest jedynie stworzenie jak najlepszych i optymalnych dla rozwoju studenta warunków środowiskowych i kształtowanie sytuacji edukacyjnych tak, by student swoją twórczością, kreatywnością, pomysłowością samodzielnie mógł zmierzać do rozwiązań sytuacji problemowych, które pomogą mu odkrywać rzeczywistość i wносить w jego życie nowe wiadomości i sprawności. Nauczyciel staje się jedynie opiekunem, doradcą, przewodnikiem w autonomicznym poznawaniu świata. Jest osobą empatyczną i wykazuje się bezgraniczną akceptacją swoich studentów, którzy podejmują działania zorientowane na rozwój osobisty, aby w pełni wykorzystać swój potencjał. Studiowanie według paradygmatu humanistycznego zmierza do zrozumienia własnej osoby, szukania celu w życiu, kierunku rozwoju, analizowania siebie i poszukiwania mocnych stron, ale również rozumienia innych i nawiązywania z nimi pozytywnych relacji interpersonalnych. „Student jest źródłem zasobów, co oznacza, iż tylko on sam może rozwiązać swój problem, sam może dokonać zmiany, on sam jest odpowiedzialny za swoją naukę” (Sajdak, 2013, s. 369).

Inny model studiowania wyznacza paradygmat konstruktywistyczny, który jest najbardziej upowszechniony i stosowany w kształceniu akademickim. Termin konstruktywizm oznacza

koncepcję filozoficzno-edukacyjną, zgodnie z którą rzeczywistość jest produktem ludzkiego poznania, a uczenie się stanowi proces tworzenia własnych subiektywnych światów; zdobywana dzięki uczeniu się wiedza ma charakter funkcjonalny [podkr. A.K., W.W.], w związku z czym służy realizacji projektowanych przez uczniów celów i zadań, a nauczyciel ma jedynie tworzyć warunki sprzyjające tym poczynaniom [podkr. A.K., W.W.] (Kupisiewicz, Kupisiewicz, 2009, s. 84).

Dorota Klus-Stańska (2009) zwraca uwagę, że konstruktywizm nie występuje tylko w jednej odsłonie, i wyróżnia konstruktywizm psychologiczny i społeczny. Ten pierwszy wiąże się z koncepcją poznawczą rozwoju człowieka i tłumaczy proces konstruowania ludzkiej wiedzy osobistej człowieka, drugi zaś zwraca uwagę na znaczenie kontekstu społeczno-kulturowego w procesie uczenia się.

Studiowanie w świetle paradygmatu konstruktywistycznego polega na konstruowaniu swojej wiedzy w kontekście posiadanych już: wiedzy subiektywnej, osobistych doświadczeń, przyjętych postaw i wzorów zachowań. Podmiot uczący się tworzy swą erudycję, przebudowując dotychczasową wiedzę, rekonstruuje ją podczas interpretowania nowych wiadomości, które na drodze poznania dochodzą do jego umysłu. Dochodzenie to

„jest procesem adaptacyjnym, w którym następuje reorganizacja struktur umysłowych, reorganizacja doświadczenia i obrazu świata; wiedza powstaje w wyniku struktur poznawczych w sytuacji rozwiązywania problemów i prowadzi do wypracowania strategii działań – ma zatem charakter operacyjny” (Klus-Stańska, 2009, s. 392).

Uściślając, zadaniem studenta, osoby uczącej się, jest przede wszystkim twórcze, samodzielne, autonomiczne myślenie, przetwarzanie informacji napływających ze środowiska i tworzenie nowej refleksyjnej wiedzy na bazie indywidualnej znajomości życia. Wymaga to niewątpliwie aktywnej postawy, krytycznego podejścia do rozwiązywania problemów, własnej interpretacji rzeczywistości, dochodzenia do prawdy poprzez stawianie wszelkiego rodzaju hipotez i sprawdzania ich w praktyce, szukania nowych rozwiązań i stosowania ich w realnym życiu. Popęlanie błędów w paradygmacie konstruktywistycznym jest dopuszczalnym elementem, który pełni nie tylko funkcję diagnostyczną, lecz także motywacyjną do podejmowania kolejnych prób, poszukiwań nowych dróg rozwiązań, szukania coraz lepszych wyjść z sytuacji.

Studiowanie w świetle badań przypadków indywidualnych

Podjmując próbę uzasadnienia tezy sformułowanej w tytule artykułu, odwołujemy się do badań własnych. Wykorzystano w nich humanistyczną orientację metodologiczną, której istotą są zrozumienie i interpretacja badanego procesu. Przedmiotem badań jakościowych był proces studiowania, celem zaś rozpoznanie tego procesu przez pryzmat jednostek. Pozyskiwanie materiału empirycznego ukierunkowane było poszukiwaniem odpowiedzi na problem główny: jak przebiega proces studiowania badanych? oraz kilka problemów

szczegółowych: jak proces studiowania rozumieją badani?, jakie działania w nim podejmują?, jakie motywy decydują o podjęciu procesu studiowania przez badanych?, jaki jest stan zadowolenia studentów z realizacji procesu studiowania?, jakie czynniki jej sprzyjają, a jakie ją utrudniają? Do zebrania materiału empirycznego wykorzystano metodę indywidualnych przypadków i technikę wywiadu pogłębionego. Grupę badaną stanowili studenci studiujący w trybie studiów stacjonarnych na poziomie licencjackim na kierunku pedagogika na Uniwersytecie w Białymstoku (18 osób)¹. Zebrany materiał poddano analizie jakościowej, dokonano redukcji danych oraz wyeksponowano główne kategorie pojęciowe. Opis, zrozumienie i interpretacja badanego procesu skupiają się wokół kategorii pojęciowych wyodrębnionych w wypowiedziach respondentów.

Wypowiedzi badanych koncentrowały się wokół następujących kategorii: rozumienie procesu studiowania, działania w nim podejmowane, motywy podjęcia studiów, satysfakcja ze studiowania, czynniki sprzyjające i utrudniające studiowanie.

Analiza zebranego materiału empirycznego pozwoliła zauważyć, że badani traktują studiowanie jako proces, na który składa się wiele czynności. W wypowiedziach artykułowane były czynności stricte intelektualne jako wiodące w tym procesie, ale też zabawa, spędzanie czasu wolnego ze znajomymi: „(...) studiowanie to proces, podczas którego zgłębia się wiedzę i umiejętności z danej dziedziny” (S. 8). Wystąpiło też określenie studiowania jako etapu w edukacji, fragmentu życia: „(...) to proces, fragment z życia każdej osoby, która podjęła studia (...)” (S. 5).

W wielu wypowiedziach badani, mówiąc o studiowaniu, jego rozumieniu, wskazywali na cele, które osiągają czy do których zmierzają, a mianowicie rozwój, nauka, dochodzenie do wiedzy i jej pogłębianie.

Reasumując analizę materiału empirycznego w zakresie rozumienia studiowania przez badanych, dochodzimy do wniosku, iż badani określają/rozumieją proces studiowania zbyt płytko, powierzchownie. Nie padały określenia, które występują w definicjach o aktywności intelektualnej, która wymaga rozumowania, wnioskowania, interpretacji. Badani nie łączą studiowania z procesem badawczym, gruntownym poznawaniem obiektów, zjawisk, procesów, w których należy mówić o dostrzeganiu, formułowaniu problemów, poszukiwaniu rozwiązań, weryfikowaniu hipotez. Respondenci wskazywali na samodzielność w procesie studiowania, ale ten aspekt również można rozwinąć, pokazać autonomię w myśleniu i działaniu, podejmowanie różnorodnych aktywności, które będą służyły wielostronnemu rozwojowi osobowości studenta. Z samodzielnością wiąże się świadomość celów, efektów uczenia się oraz etapów do nich prowadzących. Myślimy, że ważnym aspektem procesu studiowania jest twórczy charakter działań, wychodzenie poza typowe znane rozwiązania, poszukiwanie nowych innowacyjnych wariantów. Mając świadomość, że studenci są w okresie rozwojowym o ogromnych możliwościach intelektual-

1 Każdemu respondentowi przypisano symbol-kod: S. 1, S. 2, itd.

nych, z przykrością muszę stwierdzić na podstawie badań, iż nie wykorzystują swojego potencjału w procesie studiowania.

Drugą analizowaną kategorią pojęciową były działania podejmowane przez badanych, które można ująć w dwie grupy: związane z planem studiów i prowadzone z własnej inicjatywy.

Student spełnia swoją rolę, uczestnicząc w zaplanowanych zajęciach wynikających z planu studiów. Uczestniczy w wykładach, ćwiczeniach i innych formach zajęć oraz przygotowuje się do nich, korzystając z zasobów biblioteki i wskazanej literatury. Te działania można powiązać z paradygmatem behawiorystycznym, według którego studiowanie należy rozumieć jako przyswajanie wiedzy przekazywanej przez nauczyciela czy autora literatury. Badani zamieszczali w swoich wypowiedziach też inne aktywności, typu udzielanie się w kołach zainteresowań, uczestnictwo w dodatkowych kursach, spotkania z osobami wykonującymi zawód, który chcą w przyszłości wykonywać, oraz z ludźmi, z którymi będą w przyszłości pracować. Wymieniane działania są podejmowane z własnej inicjatywy, wychodzą poza ramy planu studiów. Studentki spotykają się z „ludźmi wykonującymi zawód pedagoga” (S. 10), rozmawiają z nimi o ich pracy, obowiązkach, a także o trudnościach, jakie im towarzyszą podczas wykonywania tego zawodu. Z wypowiedzi wynika, że oprócz działań dotyczących głównie edukacji można się też doszukiwać tych dotyczących rozrywki, np. spotkania ze znajomymi czy wyjścia na różnego rodzaju imprezy.

(...) chodzę na wykłady (...). Korzystam z biblioteki i czytelní, gdzie w dostępnej literaturze szukam informacji (...) [S. 3].

(...) uczęszczam do biblioteki, do czytelní, w celu wyszukania niezbędnych informacji (...), jak też uczęszczam na wykłady (...) [S. 12].

(...) przede wszystkim uczęszczam na wykłady (...). Szukam potrzebnych informacji w literaturze, która dostępna jest w bibliotece i czytelní. Nie ukrywam, że często zaglądam do Internetu (...) [S. 7].

(...) korzystam z książek zgromadzonych w czytelní (...) [S. 8].

(...) w czytelní mogę się w spokoju przygotować do zajęć [S. 2].

(...) staram się korzystać z czytelní i biblioteki na naszym wydziale, a także szukam informacji w książkach, które mogę znaleźć w Internecie, w formacie PDF [S. 4].

(...) korzystam z literatury dostępnej w bibliotece i czytelní (...) [S. 9].

Z wypowiedzi badanych wynika, że podejmują oni działania zarówno związane z tokiem studiów, jak i prowadzone z własnej inicjatywy. W wypowiedziach respondentów można zauważyć, że aktywności te związane są głównie z paradygmatami behawioralnym i konstruktywistycznym. Dominują działania podejmowane autonomicznie, polegające na poszukiwaniu, gromadzeniu i przetwarzaniu informacji, konstruowaniu osobistej wiedzy, charakterystyczne dla konstruktywizmu psychologicznego.

(...) biorę udział w różnych warsztatach, działam w wolontariacie, przygotowuję na zajęcia różne prezentacje (...). A i zapomniałabym o udziale w praktykach (S. 8).

(...) uczęszczam na ćwiczenia. (...) robię prezentacje multimedialne, przygotowuję różne ćwiczenia, przedstawiam swoje pomysły rozwiązywania konkretnych sytuacji. Odbyłam również praktyki, a także należę do wolontariatu, więc staram się udzielać również praktycznie (S. 7).

Należę i aktywnie działam w kole naukowym (...) [S. 2].

Tam też znajduje się świetlica, do której uczęszczałam w formie wolontariatu (...) [S. 6].

(...) chodzę na ćwiczenia, (...) gdzie zawsze można coś powiedzieć, wyrazić opinię na jakiś temat (...).

Należę również do wolontariatu (...) [S. 4].

(...) chętnie korzystam z wszelkiego rodzaju kursów dla studentów (...), czasem przeprowadzam jakiś temat na zajęciach w postaci warsztatów, prezentacji multimedialnych, przeprowadzania różnych ćwiczeń (S. 5).

Na podstawie wypowiedzi badanych można zauważyć, że w procesie studiowania koncentrują się na zdobywaniu wiedzy, którą pragną wykorzystywać w praktyce. Brakuje koncentracji respondentów na własnym potencjale i działaniach pozwalających na jego rozwijanie. Trudno było też dostrzec postawy krytyczne, emancypacyjne.

Studiowanie jest złożonym procesem, w ramach którego studenci podejmują wiele działań wymagających dużego zaangażowania, samodzielności i sprawności intelektualnych na wysokim poziomie. Jest procesem prowadzącym do osiągnięcia określonych efektów kształcenia², wywołanym przez dostatecznie silne motywy. Badani studenci w swoich wypowiedziach wskazywali na przyczyny podjęcia studiów, które można podzielić na dwie grupy: pochodzące od samego studenta i płynące z otoczenia. Do pierwszej można zaliczyć motywy poznawcze (chęć zdobywania, poszerzania wiedzy), społeczne (chęć pomagania innym), edukacyjne (zdobycie wyższego wykształcenia).

Chcę poszerzać i zdobywać nową wiedzę. (...) lubię pomagać, lubię spełniać się społecznie (S. 8).

Ogólnie lubię pomagać innym ludziom, lubię kontakt z drugim człowiekiem. Praca z drugą osobą jest nieprzewidywalna, tu każdego dnia może stać się coś innego i to jest ciekawe (S. 7).

(...) ważne jest dla mnie to, by mieć wykształcenie wyższe, a nie tylko średnie. (...) od zawsze chciałam pracować z dziećmi czy też z młodzieżą. Lubię kontakt z ludźmi. Cieszę się, gdy mogę dać komuś radość, pomagać (S. 5).

Badani wskazywali też na przyczyny studiowania płynące z otoczenia, środowiska, szczególnie rodzinnego, w którym funkcjonują.

Nikt z mojej rodziny nie ma wykształcenia wyższego, więc jako najmłodszą każdy zawsze mnie chwalił, motywował i zachęcał do kontynuowania nauki. (...) mam większe aspiracje niż praca jako sprzedawca lub jakaś inna (S. 7).

Chciałam mieć ukończoną szkołę wyższą, gdyż zawsze to potem łatwiej zdobyć pracę. (...) wybrałam pedagogikę, bo starsze koleżanki polecały mi ten kierunek (S. 3).

Analiza motywów studiowania wskazywanych przez badanych pozwala zauważyć, że studenci podjęli studia z pobudek instrumentalnych, praktycznych – chcą zdobyć wykształcenie, podjąć pracę. Nie wskazywali na chęć rozwoju własnej osobowości, zainteresowań czy zdolności, samorealizacji. Badani nie traktują procesu studiowania jako szansy na rozwój osobisty, na rozpoznawanie swojego potencjału i jego urzeczywistnianie.

² Współcześnie program kształcenia w szkole wyższej jest opracowywany na podstawie efektów kształcenia.

Studenci wskazywali na zadowolenie z realizacji procesu studiowania. Wypowiedzi na ten temat można ująć w dwie grupy: pełne zadowolenie oraz umiarkowana satysfakcja. Wyrażając satysfakcję czy zadowolenie z realizacji procesu studiowania, wydaje nam się, że studenci wpisują się w syndrom człowieka masowego, nieświadomego (czy z niską świadomością) własnej przeciętności, pospolitości. Łatwo zadowolają się stanem, jaki jest, są mało krytyczni, a tym samym mało wymagający.

Programy kształcenia w szkole wyższej są oparte na efektach kształcenia ujętych w trzech zakresach. Studenci powinni świadomie i z zaangażowaniem dążyć do ich osiągnięcia. Badani w wypowiedziach bardzo pozytywnie oceniali efektywność procesu studiowania. Wynika z nich, że efektywność tę uzależniają od czynników pedagogicznych, w tym zależnych i niezależnych od nauczyciela akademickiego. Zauważają też wpływ czynników środowiskowych, wśród nich, członków rodziny i innych osób ze środowiska, w którym funkcjonują. Zaskakujące jest tylko sporadyczne dostrzeganie wpływu samego podmiotu uczącego się na efektywność procesu studiowania.

W swych wypowiedziach badani zwracali też uwagę na propozycje zmian. Każdy wskazywał na zwiększenie liczby zajęć praktycznych podczas zgłębiania wiedzy na wyższym szczeblu edukacji.

Jak wynika z badań, studenci oczekują zdecydowanie więcej praktyki, którą należy łączyć z teorią. Ponadto zmiany proponowane przez badanych dotyczyły kwestii uczelni, pracujących nauczycieli akademickich. Nie zgłaszali natomiast zmian, jakie chcieliby wprowadzić w nich samych. A przecież proces studiowania zależy przede wszystkim od aktywności i zaangażowania studentów.

Refleksje końcowe

Z analizy materiału empirycznego zebranego w toku badań wynika, iż studenci określają/rozumieją proces studiowania zbyt płytko, powierzchownie. Nie wskazują na własne zaangażowanie, systematyczność, dokładność, wytrwałość w pogłębionym poszukiwaniu prawdy. Samodzielność jest przez nich wąsko rozumiana. W wypowiedziach badanych brakuje twórczego charakteru działań, koncentrują się wyłącznie na zdobywaniu wiedzy, którą pragną wykorzystywać w praktyce. Brakuje koncentracji respondentów na własnym potencjale i działaniach pozwalających na jego rozwijanie. Trudno było także dostrzec postawy krytyczne, emancypacyjne czy też kreatywne.

A przecież proces studiowania wymaga od podmiotu dużego zaangażowania w badanie, wnikliwe poznawanie rzeczywistości. Konieczne są dokładność, pełna koncentracja, systematyczność w działaniach. Istotne są własna inicjatywa, kreatywność oraz wytrwałość w dążeniu do osiągnięcia efektów kształcenia.

Proces studiowania badanych jest wypełniony przede wszystkim działaniami wynikającymi z planu studiów, skoncentrowanymi na zdobywaniu wiedzy i dążeniu do jej wykorzy-

stywania. Wśród wymienianych działań brakuje tych, które dotyczą rozpoznawania i rozwijania własnego potencjału, jak również kształtowania postaw krytycznych, kreatywnych.

Analizowany materiał pokazuje, że studenci podejmują studia z pobudek instrumentalnych, praktycznych. Chcą zdobyć wykształcenie, podjąć pracę. W ich wypowiedziach nie pojawiły się motywy osobistego rozwoju, tj. własnej osobowości, zainteresowań, zdolności, chęć samorealizacji. Można zauważyć, że badani nie traktują procesu studiowania jako szansy na rozwój osobowy, rozpoznawanie swojego potencjału i jego urzeczywistnianie.

Z badań prezentowanych w niniejszym opracowaniu wynika, iż generalnie respondenci wykazali zadowolenie ze studiowania, choć często wspominali o chwilach zwątpienia. Efektywność procesu studiowania oceniają dobrze, wskazując przede wszystkim na pedagogiczne, zależne od nauczycieli akademickich czynniki ją warunkujące. W wypowiedziach rzadko pojawiały się czynniki zależne od samych studentów. Badani oczekują przede wszystkim więcej zajęć praktycznych i treści przydatnych w życiu.

Wyniki analizy prowadzą do sformułowania wniosku, że proces studiowania powinien być otoczony szczególną troską uczelni. Studenci potrzebują głębszego namysłu, refleksji nad własnym procesem uczenia się w zakresie jego rozumienia i podejmowanych działań. Studiowanie powinno być bardziej świadome, a studenci bardziej zaangażowani i aktywni. Powinni się czuć sprawcami tego procesu, traktować go jako szansę na rozwój własnej osobowości, urzeczywistnianie własnego potencjału, jak też kształtowanie postaw krytyczno-kreatywnych. Z pewnością konieczna jest współpraca nauczycieli akademickich ze studentami na różnych etapach procesu edukacji akademickiej (Krajewska, 2016). Nauczyciele akademicy powinni organizować środowisko aktywnego uczenia się studentów według paradygmatów humanistycznego i konstruktywistycznego. W edukacji zgodnej z założeniami tego pierwszego, student jest autonomicznym podmiotem, który rozpoznaje swoje możliwości, zdolności i talenty oraz podejmuje działania urzeczywistniające potencjał. Nauczyciel podąża za studentem, tworzy warunki do aktywnego uczenia się, wspiera go w tym procesie. W edukacji według paradygmatu konstruktywistycznego, który jest wiodący we współczesnej edukacji, student jest aktywny, podejmuje działania prowadzące do konstruowania wiedzy, siebie i otoczenia. Nauczyciel inspiruje studentów do aktywności poprzez stawianie ich w sytuacjach problemowych, w sytuacjach dysonansu poznawczego. Organizowanie edukacji akademickiej według paradygmatów humanistycznego i konstruktywistycznego wiąże się z zastosowaniem metod pracy aktywizujących studentów oraz z wykorzystaniem nowoczesnych technologii.

Uważamy, że udoskonalenie procesu studiowania może stanowić znaczący element w kształtowaniu poziomu jakości kształcenia w szkole wyższej. Konieczne jest większe zaangażowanie studentów w życie uczelni, włączanie ich do procesu badawczego w trakcie studiów. Większa świadomość efektów kształcenia, większe zaangażowanie w działania prowadzące do ich realizacji, postawa sprawczości i wolności oraz odpowiedzialności studentów mogą kreować wyższą jakość procesu kształcenia na uczelni.

Bibliografia

- Barnes, D. (1988). *Nauczyciel i uczniowie. Od porozumiewania się do kształcenia*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Gołębniak, B.D. (2010). Poszukiwanie – refleksyjność – dialektyczne uczenie się. Nowe praktyki edukacyjne w szkole wyższej. W: J. Piekarski, D. Urbaniak-Zajac (red.), *Innowacje w edukacji akademickiej. Szkolnictwo wyższe w procesie zmiany* (s. 255–268). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Karpińska, A., Wróblewska, W., Kowalczyk, K. (red.) (2016). *W kierunku edukacji akademickiej zorientowanej na studenta*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Klus-Stańska, D. (2009). Polska rzeczywistość dydaktyczna – paradygmatyczny taniec św. Wita. W: L. Hurlo, D. Klus-Stańska, M. Łojko (red.), *Paradygmaty współczesnej dydaktyki* (s. 62–73). Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Krajewska, A. (2016). *Współdziałanie nauczycieli akademickich i studentów a jakość kształcenia na przykładzie studiów pedagogicznych*. Białystok: Trans Humana.
- Kupisiewicz, C., Kupisiewicz, M. (2009). *Słownik pedagogiczny*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kurantowicz, E. (2010). Uczelnia jako społeczność ucząca się. W: J. Piekarski, D. Urbaniak-Zajac (red.), *Innowacje w edukacji akademickiej. Szkolnictwo wyższe w procesie zmiany* (s. 269–278). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Pervin, L.A., John, O.P. (2002). *Osobowość. Teoria i badania*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Sajdak, A. (2013). *Paradygmaty kształcenia studentów i wspierania rozwoju nauczycieli akademickich*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Świrko-Pilipczuk, J. (2011). *Samodzielność w filozoficznych poglądach i koncepcjach człowieka – implikacje pedagogiczne*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Wróblewska, W. (2017). Proces studiowania w świetle badań indywidualnych przypadków. W: J. Grzesiak (red.), *Innowacje i ewaluacja w edukacji. Wartości i wartościowanie w procesach edukacyjnych* (s. 87–101). Kalisz: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza. Wydział Pedagogiczno-Artystyczny; Konin: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa.

Streszczenie

W artykule podjęto próbę uzasadnienia tezy sformułowanej w tytule, odwołując się do podstaw teoretycznych, w szczególności koncepcji szkoły jako organizacji uczącej się, analizy studiowania według paradygmatów humanistycznego i konstruktywistycznego, a także do wyników przeprowadzonych badań nad procesem studiowania. Z badań tych wynika, że proces studiowania wymaga udoskonalenia. Konieczne jest większe zaangażowanie studentów w życie uczelni, włączanie ich do procesu badawczego w trakcie studiów. Większa świadomość efektów kształcenia, większe zaangażowanie w działania prowadzące do ich realizacji, postawa sprawczości i wolności oraz odpowiedzialności studentów mogą stanowić znaczący komponent jakości procesu kształcenia w szkole wyższej.

Słowa kluczowe: studiowanie, jakość kształcenia, szkoła wyższa

THE PROCESS OF STUDYING A SIGNIFICANT COMPONENT QUALITY OF EDUCATION IN A UNIVERSITY

Summary

In the article taken an attempt to support the thesis formulated in the title referring to the theoretical basis and particularly the concept of school as a learning organization, the analysis of studying in accordance with the paradigms: humanistic and constructivist, and also the results of research on the process of studying. The research shows that the process of studying needs to be improved. It is necessary to engage students in the life of university and involve them in the research process in the course of studies. The greater awareness of teaching effects, greater engagement in activities leading to their fulfillment, the attitude of agency and freedom as well as students' responsibilities can affect the higher quality of the process of teaching at university.

Keywords: studying, quality of education, university